

УДК 614.825 (083.9)

АТЕСТАЦІЯ РОБОЧИХ МІСЦЬ ЗА УМОВАМИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

Кузьменко В.М.,
НДІ «Укragропромпродуктивність»,
Марчишина Є.І., к.с.-г.н.,
Національний університет біоресурсів і природокористування
України
Тел.: (044) 527-82-99

Анотація – описані основні підходи і вимоги щодо атестації робочих за умовами праці на підприємствах АПК. Наведені порядок створення комісії та проведення атестації робочих місць.

Ключові слова – небезпечні і шкідливі виробничі фактори, атестація, умови праці, карта умов праці.

Постановка проблеми. Законом України «Про охорону праці» від 21 листопада 2002р. № 229-IV передбачено, що роботодавці повинні забезпечити на робочих місцях здорові, допустимі умови праці та повідомляти працівників про наявність небезпечних та шкідливих виробничих чинників.

Залежно від характеру праці на працівників підприємств АПК можуть впливати різні чинники виробництва, що потенційно спричиняють небезпечну або шкідливу дію на людей. Небезпечний виробничий фактор – це такий, дія якого на працівника в певних умовах призводить до травми, а шкідливий – до захворювання або отруєння.

Аналіз останніх досліджень. На працівників підприємств АПК негативно діють мінеральний і органічний пил, несприятливий мікроклімат, фізичні перенавантаження нервово-мускульного апарату верхніх та нижніх кінцівок, вимушена робоча поза, нахили тулуба, збудники інфекційних і паразитарних хвороб, алергени тощо. Ці чинники викликають захворювання органів дихання, серцево-судинної системи, запальні і дистрофічні захворювання повік і кон'юнктиви, а саме хронічний бронхіт, професійні алергози, зооантропонози [1,2].

Сукупність факторів виробничого середовища, що впливають на здоров'я і працездатність працівника в процесі праці визначають

поняття умови праці (ГОСТ 9. 605-74). Згідно Гігієнічної класифікації праці та наказу Міністерства охорони здоров'я №382 від 31.12.1997 р. умови праці поділяються на чотири класи [3].

I клас - оптимальні умови праці – це такі умови праці, при яких виключений несприятливий вплив на здоров'я працівників небезпечних і шкідливих виробничих факторів та утворюються передумови для збереження високого рівня працездатності.

II клас - допустимі умови праці, – при яких рівень таких факторів не перевищує встановлених гігієнічних нормативів на робочих місцях. При роботі в таких умовах можливі функціональні зміни в організмі, викликані трудовим процесом, але здоров'я працівника відновлюються за час регламентованого відпочинку протягом робочого дня або домашнього відпочинку до початку наступної зміни. Вони не чинять несприятливого впливу в близькому і віддаленому періоді на стан здоров'я людей і їх потомство.

III клас - шкідливі умови праці, – це такі умови, при яких внаслідок порушення НПАОП та СанНіП можливий вплив небезпечних і шкідливих виробничих чинників у значеннях, що перевищують гігієнічні нормативи. Вони викликають функціональні зміни в організмі і можуть призвести до стійкого зниження працездатності і порушення здоров'я працівників. III клас умов праці поділяється ще на чотири ступені (1 ступінь, 2 ступінь, 3 ступінь, 4 ступінь). III клас 1 ступінь – характеризуються такими відхиленнями від гігієнічних нормативів, які викликають функціональні зміни і сприяють зростанню захворюваності з тимчасовою втратою працездатності. III клас 2 ступінь – умови праці, що викликають стійкі функціональні зміни та появу ознак професійної патології. III клас 3 ступінь – характеризуються такими рівнями факторів, що призводять до розвитку початкових стадій професійних захворювань. III клас 4 ступінь – такі умови праці призводять до розвитку виражених форм професійних захворювань.

IV клас - небезпечні умови праці – це такі умови праці, що характеризуються такими рівнями факторів виробничого середовища, вплив яких протягом робочої зміни створює високий ризик важких форм гострих професійних уражень, отруєнь, каліцтв, загрозу для життя.

Формулювання мети статті. Мета публікації – обґрунтування необхідності оцінення робочих місць працівників АПК за умовами праці.

Основна частина. З метою урегулювання відносин між роботодавцями і працівниками щодо реалізації їх прав на здорові і безпечні умови праці, пільгове пенсійне забезпечення та пільги та

компенсації за роботу в несприятливих умовах Кабінет Міністрів України 1.08.1992 р. прийняв постанову №442 “Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці”[4], а Держгірпромнагляд України видав НПАОП 0.00-6.23-92 [5]. Правовою основою для проведення атестації є чинні законодавчі й нормативні акти з охорони і гігієни праці, Списки виробництв, робіт, професій і посад, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення та інші пільги і компенсації залежно від умов праці.

Починаючи з 1956 року працівники підприємств із шкідливими і небезпечними виробничими факторами користувались правом на пільгову пенсію згідно Списків № 1 і № 2 виробництв, цехів, професій і посад, робота на яких дає право на державну пенсію на пільгових умовах і в пільгових розмірах, затверджені постановою Ради Міністрів СРСР від 22.08.1956 р. № 1173. Після набуття Україною незалежності Списки № 1 і № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, які дають право на пільгове пенсійне забезпечення затверджені українським урядом постановами КМУ України від 11.03.1994 р. № 162 і від 16.01.2003 р. № 36. Але на відмінну від союзних документів, право на пільгову пенсію працівників українських підприємств слід підтвердити результатами атестації робочих місць за умовами праці.

Атестації підлягають ті робочі місця, де технологічний процес, обладнання, сировина і матеріали можуть бути потенційними джерелами небезпечних і шкідливих виробничих факторів. Атестація передбачає: виявлення небезпечних виробничих факторів та причин їх утворення; дослідження санітарно-гігієнічних факторів виробничого середовища; важкості та напруженості праці; встановлення комплексної оцінки факторів виробничого середовища; обґрунтування віднесення робочого місця до відповідної категорії зі шкідливими умовами праці; підтвердження права працівника на пільгове пенсійне забезпечення, додаткову відпустку, скорочений робочий день, інші пільги та компенсації; перевірку правильності застосування Списків виробництв, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення; розробку заходів щодо оптимізації рівня гігієни і безпеки праці

Атестація проводиться атестаційною комісією, повноваження і склад якої визначаються наказом керівника підприємства. Атестація повинна проводитись не рідше 1 разу в 5 років і в терміни, передбачені Колективним договором. Для проведення атестації залучаються: головний спеціаліст галузі, працівник відділу кадрів, економіст, інженер з охорони праці та інші спеціалісти підприємства. Обов'язково в склад комісії включають спеціалістів організацій (Інституту медицини праці АМН України, санепідемстанції), які

мають сертифікат та необхідне приладне оснащення для проведення експертизи умов праці.

Атестаційна комісія складає перелік робочих місць, що підлягають атестації, визначає їх межу, план розташування; порівнює застосовуваний технологічний процес, сировину, матеріали з тим, що передбачено проектом; залучає необхідні організації для виконання спеціальних робіт; визначає обсяг необхідних досліджень небезпечних і шкідливих виробничих факторів; складає “Карту умов праці”; проводить атестацію робочих місць; вносить пропозиції щодо встановлення пільг і компенсацій залежно від умов праці; розробляє заходи щодо покращення умов праці.

Перед атестацією визначаються характерні для конкретного робочого місця виробничі фактори, що підлягають лабораторним дослідженням та нормативні значення (ГДК, ГДР) параметрів і факторів виробничого середовища (СанНіП, стандарти безпеки праці – ГОСТи, ДСТУ). Досліджуються фактичні значення параметрів і факторів виробничого середовища шляхом лабораторних вимірювань та розрахунків. Прилади і обладнання для вимірів повинні відповідати метрологічним вимогам і повірці в установлені терміни. Дослідження проводяться в процесі роботи при характерних умовах, справних і ефективно діючих засобах індивідуального захисту та засобах колективного захисту. Результати замірів виробничих факторів оформлюються протоколами за формами, затвердженими Міністерством охорони здоров'я України. Визначається тривалість дії виробничого фактора (% від тривалості зміни). Одержані фактичні результати лабораторних досліджень порівнюються з нормативними за допомогою критеріїв оцінки умов праці. В табл.1 наведені критерії оцінки умов праці для окремих факторів.

Таблиця 1 –

Критерії оцінки умов праці

Фактори	III клас: шкідливі умови і характер праці		
	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь
Шкідливі хімічні речовини:	Перевищення ГДК:		
1 клас небезпеки	до 2 разів	2,1 - 4 рази	> 4 разів
2 клас небезпеки	до 3 разів	3,1 - 5 разів	> 5 разів
3-4 класи небезпеки	до 4 разів	4,1 – 6 разів	> 6 разів
Пил переважно фіброгенної дії	Перевищення ГДК:		
	до 2 разів	2,1-5 разів	> 5 разів
Шум	Перевищення ГДР:		
	до 10 дБ	10-15 дБ	>15 дБ
Мікроклімат у приміщенні:	Вище гранично допустимих значень у теплий період або нижче мінімально допустимих значень у холодний період		
температура повітря, °С	до 4	4,1-8	вище 8

Продовження таблиці 1.

Фактори	III клас: шкідливі умови і характер праці		
	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь
швидкість руху повітря, м/сек	Вище або нижче рівнів допустимих значень в холодний і теплий періоди року		
	до 3 разів	більше 3 разів	-
відносна вологість повітря, %	Перевищення рівнів допустимих норм в теплий період року		
	до 25	більше 25	-
Біологічні фактори:			
Мікроорганізми			
- 1 клас небезпеки	до 2 разів	2,1-4	>4
- 2 клас небезпеки	до 3 разів	3,1-6	>6
- 3-4 класи небезпеки	до 5 разів	5,1-10	> 1
Важкість праці:			
Динамічна робота			
- потужність зовнішньої роботи (Вт) при роботі за участю м'язів плечового поясу;	Чол. 45 Жін. 30,5	- -	- -
- маса піднімання і переміщення вантажу, кг	Чол. 31-35 Жін. 11-15	35 15	- -
Робоча поза	Перебування в нахиленому положенні до 30° 26-50% тривалості зміни	Перебування в нахиленому положенні за 30° понад 50% тривалості зміни	-
	Перебування у вимушеному положенні (на колінах, навпочіпки) до 25% тривалості зміни	Перебування у вимушеному положенні (на колінах, навпочіпки) понад 25% тривалості зміни	-
Нахили тулуба, переміщення в просторі (переходи, зумовлені технологічним процесом)	Вимушені нахили понад 30° 101-300 разів за зміну	Вимушені нахили понад 30° і більше 300 разів за зміну	-
Переміщення в просторі (переходи, обумовлені технологічним процесом)	10,1-17 км за зміну	Понад 17 км за зміну	-
Напруженість праці			
Увага: - тривалість зосередження (% до тривалості зміни);	Вище 75	-	

Продовження таблиці 1.

Фактори	III клас: шкідливі умови і характер праці		
	1 ступінь	2 ступінь	3 ступінь
– щільність сигналів у середньому за годину	Вище 300	–	
Напруженість аналізаторних функцій: зору (категорія зорових робіт за СНиП 11-4-79)	Високоточна	Особливо точна з застосуванням оптичних приладів	
Змінність	Нерегулярна змінність з роботою в нічну зміну	-	-

Наприклад: якщо працівниця ферми протягом зміни піднімає вантаж масою 11,5 кг, то за показником важкості умови її праці будуть віднесені до III класу 1 ступеня шкідливих і важких умов праці (нормативне значення для жінок – не більше 7 кг при тривалій роботі або 10 кг при короткочасній). Якщо фактичний рівень шуму на робочому місці у приміщенні становить 91 дБА при нормі 80 дБА (перевищення на 11 дБА), то за цим показником умови праці будуть віднесені до III класу 2 ступеня шкідливих умов праці (див. табл. 1).

При наявності в повітрі робочої зони двох і більше шкідливих речовин різнонаправленої дії, – то кожна з них вважають окремим фактором, а однонаправленої дії – то відношення фактичної концентрації кожної з них підсумовують до встановлених для них ГДК. Якщо сума відношень більше 1, то ступінь шкідливості даної групи речовин визначається, виходячи з величини цього перевищення з урахуванням класу небезпечності найбільш токсичної речовини групи, а вся група оцінюється як одна речовина.

На основі комплексної оцінки робочі місця відносяться до одного з видів умов праці:

1. з особливо шкідливими і особливо важкими умовами праці;
2. з шкідливими і важкими умовами праці;
3. з шкідливими умовами праці.

В табл. 2 наведені показники факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу для підтвердження права на пільгове пенсійне забезпечення.

За результатами атестації складаються: переліки робочих місць, працівникам яких підтверджене право на пільги і компенсації, передбачені законодавством (цей перелік підписується головою

атестаційної комісії, погоджується з профкомом, затверджується наказом роботодавця і зберігається 50 протягом 50 років); переліки робочих місць, працівникам яких пропонується встановити пільги і компенсації за рахунок підприємства; переліки робочих місць з несприятливими умовами праці, де необхідно впровадити першочергові заходи щодо покращання умов праці. Результати атестації використовуються при встановленні пенсій за віком на пільгових умовах, пільг і компенсацій за рахунок підприємств, підтвердження Списків №1 і 2 виробництв, робіт, професій, посад, що дають право на пільгове пенсійне забезпечення, а також для розробки заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працівників.

Таблиця 2 –

Показники факторів виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу

Право на пенсію по старості на пільгових умовах підтверджується при наявності на робочому місці шкідливих і небезпечних виробничих факторів III класу умов і характеру праці:	
За Списком №1:	За Списком №2:
Не менше двох факторів 3 ступеня відхилення від норм або	Одного фактора 3 ступеня відхилення від норм або
Одного фактора 3 ступеня і трьох факторів 1 чи 2 ступеня відхилення від норм або	Трьох факторів 1, 2 ступеня відхилення від норм або
Чотирьох факторів 2 ступеня відхилення від норм або	Чотирьох факторів 1 ступеня відхилення від норм
Наявність в повітрі робочої зони хімічних речовин гостро-спрямованої дії 1 чи 2 класу небезпеки	

За результатами атестації ознайомлюють працівників, які працюють на цих робочих місцях під розписку. Витяги з наказу додаються до трудової книжки працівників, професії та посади яких внесено до переліку. Відповідальність за своєчасне та якісне проведення атестації покладається на керівника підприємства.

Позачергово атестація проводиться у разі докорінної зміни умов і характеру праці з ініціативи власника, профспілкового комітету, трудового колективу, що передбачається Колективним договором між сторонами.

Висновок. Атестація робочих місць дозволяє об'єктивно оцінити умови праці, наявність джерел виробничих небезпек, розробити заходи щодо нормалізації параметрів виробничого середовища і

трудового процесу на підприємствах АПК та встановити правильність надання працівникам пільг та компенсацій.

Ефективність нашої роботи полягає у тому, що впроваджені за результатами атестації заходи організаційного та технічного характеру сприятимуть зниженню частоти та важкості професійних захворювань працівників АПК, зменшенню витрат на оплату днів з тимчасової непрацездатності.

Література.

1. Закон України «Про охорону праці».– К.: Основа, 2002. – 24 с.
2. Войналович О.В., Марчишина Є.І. Охорона праці у тваринництві / О.В. Войналович, Є.І. Марчишина. – К.: Основа, 2012. – 448 с.
3. Войналович О.В., Марчишина Є.І. Охорона праці: poradnik керівника підприємства АПК та спеціаліста з охорони праці. / О.В. Войналович, Є.І. Марчишина. – К.: Основа, 2013. – 144 с.
4. Гігієнічна класифікація умов праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу. МОЗ України.– К.,1998.–34 с.
5. Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці //Постанова КМУ №442 від 1.08.1992 р. : Праця і зарплата, №10, 1992.– С.1-8.
6. Державний реєстр нормативно-правових актів з охорони праці.– К.: Основа, 2006.– 137 с.

АТТЕСТАЦІЯ РАБОЧИХ МЕСТ ПО УСЛОВИЯМ ТРУДА НА ПРЕДПРИЯТТЯХ АПК

Кузьменко В.Н., Марчишина Е.И.

Аннотація – описаны основные подходы и требования к аттестации рабочих по условиям труда на предприятиях АПК. Приведены порядок создания комиссии и проведения аттестации рабочих мест.

CERTIFICATION WORKPLACES FOR WORKING CONDITIONS IN AGRICULTURAL ENTERPRISE

W. Kuzmenko, E. Marchyshyna

Summary

Described the main approaches and requirements for certification of workers working conditions for agricultural enterprises. The above procedure for the establishment of the commission and job evaluation.